

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี แนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษา

- 1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
- 1.2 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
- 1.3 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา
- 1.4 หลักการนิเทศการศึกษา
- 1.5 รูปแบบการนิเทศการศึกษา

2. การนิเทศภายในโรงเรียน

- 2.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2.2 ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2.3 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2.4 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2.5 บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2.6 กระบวนการการนิเทศภายในโรงเรียน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยในประเทศ
- 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การนิเทศการศึกษา

ปัจจุบันงานในด้านการศึกษามีความเจริญก้าวหน้ามากและมีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ เพิ่มขึ้น แนวความคิดและแนวการเรียนการสอนใหม่ๆ เพิ่มขึ้น จำนวนครูที่ยังไม่มีประสบการณ์เพิ่มขึ้นตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ปัญหาดังกล่าวข้างต้นสามารถจะแก้ไขได้โดยอาศัยผู้นิเทศซึ่งมีหน้าที่นิเทศการศึกษาให้ครูมีความเจริญงอกงามทางวิชาการ สามารถพึ่งตนเองได้ และนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ และวิธีการเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษายังเป็นงานที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของประเทศ トラบที่เรา ยังเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาโดยระบบโรงเรียน การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและลดความสูญเปล่าทางการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายอย่างและสอดคล้องกับหลายท่าน ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย แนวทางการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

อาคม จันทสุนทร (2525 : 1) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นบริการอย่างหนึ่งที่ดีให้แก่ระบบการศึกษา มีเทคนิคและเป็นไปในทางวิชาการ การนิเทศการศึกษาจะกระทำต่อบุคลากรทางการศึกษา ทั้งครู ผู้บริหาร และฝ่ายบริการอื่นๆ ในวงการศึกษาให้มีจุดหมายปลายทางที่ผลการศึกษา หรือเด็กที่ได้รับการศึกษา

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528 : 17) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นความพยายามของบุคลากรทางการศึกษา ที่จัดกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อมที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนักเรียน

สงัด อุทรานันท์ (2530 : 11) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศและการนิเทศเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยผ่านตัวกลางคือครูและบุคลากรทางการศึกษา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่าง ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนการสอนของนักเรียน

พรทิพย์ เตียวพานิชย์กิจ (2539 : 10) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษาเป็น กระบวนการทำงานร่วมกัน ด้วยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจ สามารถพัฒนาตนเองและสามารถปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ การศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

เยาเวพา เดชะคุปต์ (2542 : 85) ให้ความหมายของการนิเทศได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำ และให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุง การเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยแบ่งกระบวนการในการทำงาน ร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนโดยผ่านตัวกลาง คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาการ

ดักลาส (Douglass. 1961 : 214) กล่าวว่าสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการนิเทศการศึกษาและ การสอน คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ปรารถนา หน้าที่ของผู้นิเทศ จึงจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลดีต่อการเจริญงอกงามของนักเรียน และปรับปรุงทักษะของครูในการสร้างและใช้ประโยชน์จากปัจจัยดังกล่าว

สเปียร์ส (Spears. 1967 : 16) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิด การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู โดยมีมุ่งหวัง ช่วยเหลือครูเพื่อให้ครูได้ช่วยเหลือตนเอง

โคแกน (Cogan. 1973 : 9) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษาหมายถึงการดำเนินงาน การนิเทศที่ปฏิบัตินอกห้องเรียน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงระบุถึงงานต่าง ๆ เช่น การเขียน การแก้ไขหลักสูตร การเตรียมพัฒนากระบวนการและเครื่องมือสำหรับรายงานการเรียนของ นักเรียนต่อผู้ปกครองและความเกี่ยวข้องกว้างๆ เช่น การวัดผลประเมินผลของ โปรแกรมการศึกษา ทั้งหมดในโรงเรียน

กู๊ด (Good. 1973 : 374) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายาม ทุกชนิดของฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศแนะนำครูหรือผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาให้รู้จักปรับปรุงวิธีสอนหรือการให้การศึกษาทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านวิชาชีพ ทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครู ช่วยเหลือและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษาช่วยเหลือและ ปรับปรุงเนื้อหาและการสอน ช่วยเหลือและปรับปรุงการประเมินผลการเรียน

แฮร์ริส (Harris. 1985 : 10) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง การที่บุคลากร ในโรงเรียนได้กระทำกับบุคคลหรือสิ่งอื่นใดเพื่อกองไว้หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายทางการสอนของโรงเรียน

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาตามที่คณะของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารร่วมกันทางการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศในการที่จะช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง และเพื่อพัฒนา การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ตามทัศนะของนักการศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันแต่โดยเนื้อหาสาระแล้วมีจุดมุ่งหมายไปในแนวเดียวกัน นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

อบรม สนิททิบาลและสมศักดิ์ ศรีมานิชนัน (2521 : 4) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา 5 ประการดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตร และให้ได้ผลตามความมุ่งหมายที่กำหนด
2. เพื่อช่วยให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นเพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของนักเรียน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา พิจารณา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวง และสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ

สังัด อุทรานันท์ (2529 : 12) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาที่สำคัญ 4 ประการต่อไปนี้คือ

1. เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษาได้มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่นักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสอนของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเหตุนี้การนิเทศที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางานซึ่งได้แก่การสอนนั่นเอง
3. เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ การสร้างประสานสัมพันธ์นั้นเป็นผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำ-ผู้ตาม ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำภายใต้การถูกบีบบังคับและคอยตรวจตราหรือคอยจับผิด

4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การสร้างขวัญและกำลังใจนั้นถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนิเทศ ทั้งนี้เพราะขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงานหากการนิเทศไม่ได้ทำการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้วการนิเทศก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จได้ยาก

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 8) กำหนดความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

1.1 การนิเทศการสอนให้ข้อมูลแก่ครูในด้านการสอน เพื่อครูจะได้ใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงการสอนของตน

1.2 การนิเทศการสอน ช่วยให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการสอน

1.3 การนิเทศการสอนช่วยส่งเสริม และพัฒนาวิชาชีพการสอนของครู

2. เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2.1 เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อคุณภาพของผู้เรียน

2.2 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพงานวิชาการในโรงเรียน

3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน

4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาของนักการศึกษาที่นำมากล่าวถึงข้างต้น จะเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อมุ่งช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงและส่งเสริมครูให้พัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ เพื่อที่จะเอาความสามารถของครูออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและโรงเรียนในที่สุด

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา การจัดและดำเนินการสอน ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูอาจารย์ในด้านวิชาการ และช่วยให้งานวิชาการก้าวหน้า มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็คือ การนิเทศการศึกษา มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 264) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นจะต้องมีการนิเทศการศึกษาเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถแตกต่างกัน

1. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อการเจริญงอกงามของครูเพราะครูจะต้องมีการปรับปรุง ฝึกฝนอยู่ตลอดเวลา
2. เพื่อช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน
3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 7) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาว่า

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม ศึกษานิเทศก์ต้องทำตัวเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงในการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยการทำงานร่วมกับครู อาจารย์ เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับต่าง ๆ
2. การผลิตครู สถาบันการผลิตครู ผลิตครูไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำอย่างไรจึงจะผลิตครูให้มีประสิทธิภาพ การผลิตครูนั้นเมื่อไปทำงานในสถานศึกษาจะต้องมีการฝึกอบรมอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. มาตรฐานการศึกษา ในการรักษามาตรฐานการศึกษานั้นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ โดยเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาทำงานและช่วยนิเทศความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ครูที่ทำการสอนประจำให้มีความคิดกว้างไกล ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

การที่ยังต้องมีการนิเทศอยู่นั้น ก็เนื่องจากโรงเรียนยังไม่พร้อมทางด้านบุคลากร ครูยังต้องการทราบเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเรียนการสอน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตร เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เมื่อครูพัฒนาตนเองและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างเต็มที่แล้ว งานนิเทศการศึกษาก็จะหมดความจำเป็น

หลักการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาจะต้องมีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศบังเกิดผล มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ หลักการนิเทศการศึกษาดังต่อไปนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ประสบผลสำเร็จในการช่วยครู นักเรียน ให้เป็นครู นักเรียน ที่มีคุณภาพ นักการศึกษาได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา ดังนี้

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 261) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา ได้แก่

1. การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป อาจจะทำได้โดย

- 1.1 จัดให้มีการฝึกอบรมด้านวิชาชีพ เพื่อให้ครูได้ทราบหลักวิธีการสอนทั่วไป
  - 1.2 พัฒนาหลักวิชาความรู้ ใช้เทคนิควิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพ
  - 1.3 มีความเชื่อมั่นในการสอน มีประสบการณ์ในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
  - 1.4 พัฒนาทัศนคติในการทำงาน ให้อยู่ในเกณฑ์ดี
  - 1.5 ปรับปรุงประมวลการเรียนการสอน โครงการสอน จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curricular Activities) อันเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน
  - 1.6 จัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ทั้งที่หาได้ในโรงเรียนและในท้องถิ่น
  - 1.7 เข้าใจเทคนิคการประเมินผล ช่วยให้มีประสบการณ์ในการเตรียมเครื่องมือประเมินผลชนิดต่าง ๆ สรุปผลการวัดผล และ วางแผนช่วยเด็กผู้เรียนล่าช้า
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
- 2.1 ครูใหญ่เป็นผู้นำทางการศึกษา (ด้านวิชาการ) มากกว่าที่จะเป็น โดยตำแหน่ง (Status-Based)
  - 2.2 ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ครูได้ใช้ความสามารถเพื่อปรับปรุงการเรียนของเด็กให้ดีขึ้น
  - 2.3 เปิดโอกาสให้ครูมีอิสระ กระตุ้นให้มีความคิดริเริ่ม มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย
  - 2.4 อำนาจหน้าที่ เป็นอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม เพื่อผลประโยชน์ของหมู่คณะ
  - 2.5 ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
  - 2.6 อำนาจ (Authority) ย่อมเปลี่ยนแปลงตามครรลองคลองธรรม ทุกคนมีโอกาสที่จะเป็นผู้นำ หากมีความสามารถ
  - 2.7 ความร่วมมือกันระหว่างครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์คือ การช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์
- 3.1 ควรหลีกเลี่ยงการบังคับ การปฏิบัติที่ไม่ซื่อตรง การประเมินค่า จัดมาตรฐานเข้มงวดตรวจตรา และพิธีรีตอง
  - 3.2 สร้างบรรยากาศให้ครูได้พยายามคิดหาวิธีทำงานแบบใหม่ ๆ และครูอยากจะทำสร้างสรรค์หากเขารู้สึกมีความมั่นคงพอ
  - 3.3 ปล่อยให้ครูได้คิดสร้างสรรค์ตามสติปัญญาของแต่ละคน

4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
  - 4.1 งานนิเทศและงานพัฒนาหลักสูตรไม่แยกกัน
  - 4.2 การนิเทศเกี่ยวข้องกับปัญหาของการใช้หลักสูตร การพัฒนาวัสดุอุปกรณ์
การใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการวางแผนพัฒนา
หลักสูตร
5. การนิเทศคือ การสร้างมนุษย์สัมพันธ์
  - 5.1 ยอมรับถือบุคคลอื่น เป็นพื้นฐานในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์
  - 5.2 เห็นอกเห็นใจคนอื่น ตรงไปตรงมา
  - 5.3 หาโอกาสให้ความร่วมมือช่วยเหลือเพื่อสร้างมิตรไมตรี (Goodwill)
6. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ (High Staff Morale)
  - 6.1 ขวัญกำลังใจของครูสูง ย่อมทำให้การสอนดีตามไปด้วย
  - 6.2 สัมฤทธิ์ผลการเรียนของนักเรียนขึ้นอยู่กับขวัญของครู ที่ให้ขวัญและกำลังใจ
ของครูดี การเรียนของเด็กจะดีตามไปด้วย
  - 6.3 ครูเหมือนวิชาชีพอื่น คือ ต้องการยอมรับการยกย่องชมเชยการบำรุงขวัญ
  - 6.4 กิจกรรมบางอย่างต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน ไม่ควรขอร้องให้ครูทำ
ในสิ่งที่เขาไม่สามารถทำได้
  - 6.5 ไม่ขอร้องให้ครูทำในสิ่งที่แม้ตัวเองก็ไม่ปรารถนาจะทำ
7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนช่วงระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะในชนบท
  - 7.1 ศึกษาและวางแผนเพื่อทราบความต้องการและปัญหาในชุมชนชนบท
  - 7.2 ช่วยเหลือ เร่งเร้าครู ให้สำรวจการใช้แหล่งทรัพยากรในชนบทให้เกิดประโยชน์
  - 7.3 ร่วมมือกับผู้นำในชนบทในการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนและชุมชน
  - 7.4 ช่วยครูในการพัฒนาหลักสูตรให้เข้าสภาพของชนบท ปรับปรุงเทคนิค
วิธีการสอนให้เหมาะสมกับเด็กในชนบท
  - 7.5 ส่งเสริมให้ครูจัดแสดงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสาธิตทางการเกษตร
สัปดาห์ศิลปวัฒนธรรม การอยู่แคมป์ (Social Service Camps) เป็นต้น

หลักการเหล่านี้ เป็นหลักพื้นฐาน หรือ เป็นแผนปฏิบัติการของครูใหญ่ หรือ
ศึกษานิเทศก์ ที่จะทำให้โรงเรียนเป็น โรงเรียนที่ดียิ่งขึ้น

รูปแบบการนิเทศการศึกษา

การนิเทศเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของงาน โดยมุ่งที่จะให้ผู้รับการนิเทศ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงาน การนิเทศจึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับ

กับการเปลี่ยนแปลงเจตคติก่อนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นได้ แต่การนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จด้วยดีนั้น ผู้นิเทศจำเป็นต้องทราบเทคนิคต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับบุคลากร สถานการณ์ เวลา ดังนั้นการศึกษาเรื่องรูปแบบการนิเทศการศึกษา จึงมีความสำคัญสำหรับผู้นิเทศการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง รูปแบบการนิเทศการศึกษาได้มีการกำหนดขึ้นหลายแนว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวความคิดและวัตถุประสงค์ของการนิเทศ

การนิเทศแบบคลินิก

การนิเทศแบบคลินิกเป็นการนิเทศเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูในห้องเรียน ซึ่งจะเป็นผลต่อการเรียนของนักเรียนด้วย โดยอาศัยกระบวนการสังเกตในห้องเรียน แล้วให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการสอนของตนเอง การนิเทศแบบนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้นิเทศเป็นพื้นฐาน การนิเทศแบบคลินิกได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โคแกน (Cogan, 1973 : 10-13) ได้แบ่งการนิเทศแบบคลินิก ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการตามขั้นตอนต่อเนื่องกัน 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้นิเทศ

โดยทั่วไปครูส่วนมากมักมีความสงสัยในด้านการประเมินผลของผู้ทำหน้าที่นิเทศความสำเร็จของการนิเทศแบบคลินิกขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้นิเทศ ในอันที่จะสร้างความไว้วางใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และครูมีความรับผิดชอบกิจกรรมทุกขั้นตอนภารกิจด้านนี้ควรจะดำเนินไปด้วยก่อนที่การสังเกตการณ์สอนในห้องเรียนจะเริ่มขึ้น

ขั้นที่ 2 การวางแผนการสอนร่วมกับครู

ครูและผู้นิเทศวางแผนการสอนร่วมกันทั้งแผนการสอนระยะสั้นระยะยาว (โครงการสอน) การวางแผนการสอนรวมทั้งการประเมินผลวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ยุทธศาสตร์ การสอน วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน กระบวนการเรียนรู้ การคาดการณ์ปัญหาล่วงหน้า และการจัดดำเนินงานเกี่ยวกับข้อมูลย้อนกลับและการประเมินผล

ขั้นที่ 3 ครูและผู้นิเทศร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์การสังเกตการสอน

ครูและผู้นิเทศร่วมกันวางแผนและอภิปรายข้อมูลขอขยายในการสังเกตการณ์สอน และวิธีการที่จะใช้เพื่อการสังเกตการสอน

ขั้นที่ 4 การสังเกตการสอน

ผู้นิเทศสังเกตความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สังเกตพฤติกรรมด้านบวกและด้านลบของครูและอยู่บนพื้นฐานข้อตกลงเบื้องต้น

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน

ทั้งครูและผู้นิเทศร่วมกันวิเคราะห์เหตุการณ์และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

อาจจะแยกวิเคราะห์ก่อน แล้วนำผลการวิเคราะห์มาอภิปรายร่วมกัน เพื่อหาจุดบกพร่องแก้ไข

ขั้นที่ 6 วางแผนการประชุม

ผู้นิเทศกำหนดร่างวัตถุประสงค์ของการประชุม รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประชุม การประชุมควรกำหนดคนนอกเวลาเรียน และควรมีข้อบ่งชี้ครอบคลุมหน้าที่การสอนในห้องเรียนทั้งหมด

ขั้นที่ 7 การประชุมร่วมกัน

การประชุมเป็น โอกาสอันดีที่ครูและผู้นิเทศจะได้แลกเปลี่ยนข้อมูลกัน รวมทั้งปัญหาอันเกิดขึ้นในขณะที่สอน ความสำเร็จของการประชุมขึ้นอยู่กับความเข้าใจการประเมินผล และการปรับปรุงวิชาชีพ

ขั้นที่ 8 การวางแผนการสอนต่อเนื่อง

ครูและผู้นิเทศดำเนินการวางแผนการสอนสำหรับบทเรียนต่อไป โดยสามารถใช้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประเมินผลการสอนที่ผ่านมาเป็นแนวในการพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

แฮริส (Harris, 1985 : 15) ได้จำแนกกระบวนการนิเทศแบบคลินิกเป็น 5 ประการ คือ

1. การประชุมก่อนการสังเกต (The Preobserving Conference) เป็นช่วงเวลาของการเจรจาขั้นการวางแผนจัดหาจุดสำคัญข้อตกลงต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับการสังเกต (การสอน)
2. สังเกตและการรวบรวมข้อมูล (The Observation and Data Collection) เป็นขั้นของการจัดเครื่องมืออย่างมีระบบ ข้อมูลอาจจะเป็นเอกสาร หรือ วีดีโอเทป
3. การวิเคราะห์และการประชุมเกี่ยวกับยุทธวิธี (The Analysis and Strategy Session) เป็นที่ยอมรับว่าการวิเคราะห์เกี่ยวกับการสอนเป็นกิจกรรมที่ยู่ยากซับซ้อนในขั้นตอนที่ 3 นี้ จึงไม่มีหลักกำหนดแน่นอนตายตัว
4. การประชุมติดตามผล (The Follow - up Conference) กระบวนการประชุมติดตามผล ซึ่งมีอยู่ 12 ขั้นดังนี้
  - 4.1 กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ
  - 4.2 ทบทวนข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
  - 4.3 คัดเลือกให้ตรงเป้าหมาย
  - 4.4 ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง
  - 4.5 มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการปฏิบัติงานให้เป็นปัจจุบัน
  - 4.6 เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ
  - 4.7 คัดเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการปฏิบัติ

- 4.8 วางแผนการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงตามที่ได้เลือกไว้แล้ว
- 4.9 ลงมือทำเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมและกิจกรรมใหม่
- 4.10 ตัดสินใจเลือกวิธีการเพื่อให้บรรลุผล
- 4.11 รับข้อมูลย้อนกลับจากสมาชิกผู้ร่วมงานและจัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณา

ข้อมูล

- 4.12 ทบทวนแผนโครงการและข้อผูกพันต่าง ๆ

หลักการทั้ง 12 ประการ เน้นจุดปฏิบัติของการนิเทศแบบคลินิกคือการประชุม หลักการสังเกตการสอนและนำไปปฏิบัติจริง

5. การวิเคราะห์หลังการประชุม (Post Conference Analysis) ซึ่งเป็นขั้นที่นำกระบวนการ ข้อที่ 4 มาวิเคราะห์การปฏิบัติงาน สามารถใช้ได้เหมาะสมกับงานต่างๆ มิใช่เฉพาะครูเท่านั้น

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528 : 22) ให้ความหมายว่าเป็นการนิเทศแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการสอน
2. การสังเกตการสอน
3. วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีการประชุม
4. ประชุมนิเทศ
5. ประชุมวิเคราะห์พฤติกรรมการนิเทศ

จากแนวคิดของนักวิชาการจะเห็นว่ารูปแบบการนิเทศแบบคลินิกเป็นเทคนิคที่ออกแบบ มาเพื่อนิเทศการสอนโดยตรง หลักสำคัญคือให้ผู้นิเทศและครูสร้างสัมพันธภาพอย่างจริงจัง กล่าวคือผู้นิเทศมีความรับผิดชอบและมีอิสระในฐานะผู้นิเทศ ครูมีความรับผิดชอบและมีอิสระ ในฐานะครู กิจกรรมการนิเทศจะมุ่งเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู โดยครูและผู้นิเทศจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการวางแผนการสอน การสังเกตการสอน และการประเมินแนวทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขร่วมกันและขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมให้ครูสามารถนิเทศตนเองได้ในที่สุด

การนิเทศแบบวิทยาศาสตร์

การนิเทศแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการนิเทศแบบหนึ่งที่น่าสนใจผลการวิจัยมาใช้นำทฤษฎี ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นและการวัดผลทางการศึกษาได้เจริญขึ้นจึงได้นำสิ่งที่ค้นพบใหม่ ๆ มาให้ครู ได้ประยุกต์ใช้ในห้องเรียน เพื่อให้เกิดผลการเรียนที่ดีแก่นักเรียนผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศจำเป็นต้องมี หน้าที่หลายอย่างที่จะทำให้การนิเทศแบบวิทยาศาสตร์บรรลุเป้าหมายของการปรับปรุงการเรียน การสอน ดังนั้นการใช้ระบบนิเทศแบบวิทยาศาสตร์จะมีประโยชน์อย่างมากเพราะเป็นวิธี

ที่สามารถทดลองได้

ริชนี่ พรธพานิช (2540 : 9) กล่าวว่า การนิเทศแบบวิทยาศาสตร์เป็นการนิเทศที่นำกระบวนการแสวงหาความจริงและกระบวนการแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในกระบวนการนิเทศ ซึ่งมี 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา อาจทำได้โดยการศึกษาความมุ่งหมายของหลักสูตร ประชุมสัมมนาครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน ศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ใช้แบบสอบถาม ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ลำดับความสำคัญของปัญหา โดยคำนึงถึง จุดมุ่งหมายของหลักสูตร นโยบายของโรงเรียน นโยบายของสำนักงาน

ขั้นตอนที่ 3 ตั้งจุดมุ่งหมายการแก้ปัญหาที่เลือกไว้ อาจตั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปซึ่งมี 1 ข้อ ที่มีความชัดเจน หรือจุดมุ่งหมายเฉพาะ

ขั้นตอนที่ 4 สร้างและเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยพิจารณาหาทางเลือกปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การระดมพลังสมอง ปรีक्षाผู้ที่มีประสบการณ์ ศึกษาวิธีที่เคยใช้มาก่อน ในการเลือกทางเลือกควรพิจารณาให้เหมาะสม ใช้นเวลาน้อย เงินน้อย ง่ายพอทำได้ มีกำลังคน มีความเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 5 นำวิธีที่เลือกแล้วไปทำการทดลอง โดยวางแผนกำหนดสถานที่ ตัวบุคคล งบประมาณ ระยะเวลา แล้วดำเนินงานตามกระบวนการวางแผน สรุปผลการทดลอง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 6 นำไปใช้ และประเมินผลเพื่อจะได้ข้อมูลป้อนกลับไปสู่การดำเนินงานครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า การนิเทศแบบวิทยาศาสตร์เป็นการนิเทศที่นำกระบวนการแสวงหาวิธีการบนพื้นฐานของความเป็นจริงและกระบวนการแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการนิเทศ การนิเทศควรเน้นในเรื่องทดลอง การสังเกต การวินิจฉัย ใช้การค้นพบทางวิจัย การวิเคราะห์สถิติใช้ความคิดที่มีเหตุผลเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์และเป็นทฤษฎีใช้ได้

การนิเทศเป็นกลุ่ม

การนิเทศเป็นกลุ่มจะใช้ในกรณีที่เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน หรือเมื่อจำเป็นต้องนิเทศให้แก่บุคคลจำนวนมากและมีปัญหาคล้ายคลึงกัน ไม่สามารถแก้ไขเป็นรายบุคคลได้ นักการศึกษาได้เสนอวิธีการนิเทศเป็นกลุ่มไว้ดังนี้

อนอก ส่งแสง (2540 : 52-57) กล่าวว่า เป็นการนิเทศในกรณีที่เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานหรือเมื่อจำเป็นต้องนิเทศให้แก่บุคคลจำนวนมากและมีปัญหาคล้ายคลึงกัน

มีวิธีการที่ใช้ในการนิเทศดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน การจัดตั้งกรรมการเป็นกลุ่มขนาดเล็กเพื่อศึกษาความจริงใจของกลุ่ม กลุ่มขนาดใหญ่มีประโยชน์มาก เมื่อมีความต้องการจะทราบข้อมูลต่าง ๆ
2. การศึกษาวิชาการ หมายถึง การที่ครูไปศึกษาเพิ่มเติมนอกจากเวลาทำการสอนอาจจะเป็นระหว่างปิดภาคฤดูร้อน หรือเรียนเวลาเย็นในสถาบันการศึกษาชั้นสูง
3. ห้องปฏิบัติการหลักสูตร เป็นศูนย์กลางที่จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การสอนและหนังสือคู่มือแบบเรียนต่าง ๆ เป็นแหล่งวิทยาการ และกระตุ้นการทำงานในอาชีพครู
4. การอ่านเฉพาะเรื่อง เป็นการแนะนำและส่งเสริมให้ครูได้อ่านบทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของตน
5. การสาธิตการสอน การสาธิตการสอนอาจถือว่าเป็นกลุ่มและแบบการนิเทศเป็นรายบุคคล ถ้าสาธิตการสอนให้ครูหลาย ๆ คน ก็เป็นการนิเทศกลุ่ม แต่ถ้าเป็นการแสดงวิธีการสอนที่ดีให้ครูคนใดคนหนึ่งตามคำขอร้อง ก็อาจเป็นการนิเทศรายบุคคล การสาธิตการสอนที่ดีจะต้องมีการเตรียมการอย่างรอบคอบ และมีความมุ่งหมายที่แน่นอน ให้โอกาสแก่ครูได้เห็นวิธีการใหม่ ๆ ครูที่สังเกตการสอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสาธิตการสอนก่อนมีการจัดบันทึกอย่างระมัดระวัง มีการอภิปรายการสอนร่วมกับครูอื่น ๆ และผู้สาธิตภายหลังการสาธิตการสอนแล้ว
6. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเพิ่มประสบการณ์ตรงให้กับครูให้มากที่สุด ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง โดยพาครูไปเยี่ยมสถานที่ต่าง ๆ อาจเป็นสถานที่หรือแหล่งวิทยาการต่าง ๆ
7. การฟังคำบรรยาย โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษให้ครูฟังในปัญหาเฉพาะเรื่องต่าง ๆ อาจจะเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ วิธีการสอนใหม่ ๆ เป็นต้น
8. การอภิปราย เป็นวิธีการที่นำมาใช้ให้การศึกษาแก่ครู โดยเชื่อว่าทุก ๆ คนต้องการได้รับการยกย่อง ขอมรับจากบุคคลอื่น ดังนั้นครูจะต้องเตรียมการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ในการอภิปราย ผู้นิเทศก็มีโอกาสจะกระตุ้นให้ครูตื่นตัวขวนขวายเพื่อแสดงความคิดเห็นความสามารถของตนเอง
9. ห้องสมุดเฉพาะวิชา เป็นที่รวบรวมหนังสือ วารสาร วัสดุต่าง ๆ ที่ได้รับคัดเลือกไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของครู ควรเป็นห้องที่สบาย ๆ มีเก้าอี้เหมาะสม มีแสงสว่างพอควร จัดหาวัสดุและหนังสือเพิ่มขึ้นอยู่เสมอ ครูมีอิสระพอที่จะเข้ามาใช้ด้วยตนเองทุกเวลา นำเอาหนังสือและวัสดุออกไปได้ตามต้องการ ภายในห้องมีที่ประชุมกลุ่มย่อย หรือประชุมพิจารณาปัญหาธรรมดา หรือปรึกษาหารือกันได้อย่างสะดวกสบาย
10. องค์กรวิชาชีพและการประชุมวิชาชีพ การประชุมทางวิชาชีพนี้มีคุณค่ามาก นอกจากทางด้านวิชาการแล้ว ยังมีประโยชน์ในด้านสังคมของครู ทำให้ครูได้พบปะบุคคลต่าง ๆ

และได้รู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้นด้วย หลังจากประชุมครูแล้ว ควรให้ครูได้เขียนรายงานเกี่ยวกับการประชุมและถ้าได้มีการพิมพ์เผยแพร่ก็ย่อมมีประโยชน์มากขึ้น

11. ป้ายนิเทศหนังสือคู่มือครู การจัดทำป้ายนิเทศมีคุณค่ามากในโรงเรียนใหญ่ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรทุกคนคุ้นเคยกับแผนงานและโครงการใหม่ ๆ วิธีการและวัสดุใหม่ ๆ เตรียมเพื่อการศึกษา หรือรายงานเฉพาะเรื่องส่งเสริมริเริ่มความสนใจใหม่ ๆ เพื่อให้ทุกคนทราบว่า การปฏิบัติงานที่น่าสนใจขณะนั้นมีอะไรบ้าง

การนิเทศเป็นกลุ่ม เป็นการนิเทศที่ใช้กับผู้บริหารนิเทศจำนวนมาก ผู้นิเทศสามารถนำมาใช้ได้หลายวิธี เช่น การประชุมกลุ่มปฏิบัติการ การตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน การสาธิต การสอน การศึกษานอกสถานที่ การปฐมนิเทศครูใหม่

การนิเทศเป็นรายบุคคล

การนิเทศเป็นรายบุคคล เป็นวิธีการนิเทศที่มีขั้นระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้รับการนิเทศ 1 คน มีนักวิชาการได้เสนอวิธีการนิเทศเป็นรายบุคคลไว้หลายวิธีดังนี้

อเนก ส่งแสง (2540 : 48-52) กล่าวว่า การนิเทศเป็นรายบุคคลจะช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศกับผู้บริหารนิเทศ ร่วมปรึกษาหารือในปัญหาที่มีความสนใจร่วมกัน มีวิธีที่ใช้ในการนิเทศดังต่อไปนี้

1. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน วิธีนี้ได้ใช้มาเป็นเวลานาน และยังคงใช้อยู่เสมอ ๆ ในการนิเทศ โดยมีการอภิปรายร่วมกันหลังจากสังเกตการสอน การเขียนเขียน อาจบอกล่วงหน้าหรือไม่บอก แล้วแต่การปฏิบัติของแต่ละแห่ง บางครั้งครูอาจเชิญศึกษานิเทศก์ไปเขียนเขียน หรือถ้าครูไม่เชิญก็เป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไปเขียนเขียนครู
2. การทดลองในห้องเรียน ในการทดลองนั้นครูจะพัฒนาเทคนิค วิธีการ และวัสดุเพื่อใช้ในการสอนใหม่ ๆ วิธีการนี้ยังมีประโยชน์ช่วยในการประเมินผลการเรียนของนักเรียนและประสิทธิภาพของครู ครูแต่ละคนจะมีความปรารถนาที่จะทดลองความต้องการของเขา ซึ่งจะมีประโยชน์เมื่อครูมีอิสระในการทดลอง
3. การปรึกษาหารือ เป็นวิธีนิเทศโดยตรงกับครู ศึกษานิเทศก์จะต้องติดตามการเขียนของตนด้วยการปรึกษาหารือกับครู ด้วยเหตุผลบางประการ กล่าวคือ ครูจะมีความกระตือรือร้นที่จะรู้ว่าผู้มาเขียนเขียนได้เห็นและคิดอย่างไรเกี่ยวกับชั้นเรียนของเขา เหตุผลข้อที่สองครูมุ่งหวังที่จะปรึกษาหารือกับศึกษานิเทศก์ หลังจากที่ศึกษานิเทศก์ได้สังเกตการสอนของตนเอง ประการที่สาม ถ้าไม่มีการพูดคุยหลังจากการสังเกตการสอน ครูจะเกิดความไม่สบายใจ ไม่แน่ใจในตนเอง เพราะคิดว่าเขาสอนไม่ดีพอศึกษานิเทศก์กำลังค้นอะไรเกี่ยวกับตัวเขา ในประการสุดท้ายการปรึกษาหารือหลังจากการสังเกตการสอนเป็นวิธีที่จะช่วยปรับปรุงการสอนของครูได้ดี

4. การพาครูไปเยี่ยมซึ่งกันและกัน และการสังเกตการสอน เป็นวิธีการที่มีคุณค่าสำหรับครูหลายประการ คือ ครูจะได้เห็นวิธีการสอนหรือวัสดุการสอนใหม่ ๆ สังเกตการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ได้เห็นครูที่สอนดี และประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับการสังเกตการสอนและการสังเกตการณ์สอน คือจะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการไปเยี่ยมเยียนให้แน่นอน และอภิปรายการดำเนินการที่ได้เห็นมา

5. การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน ครูมีแนวโน้มที่จะเจริญงอกงามขึ้นถ้ามีโอกาสเลือกแบบเรียนและอุปกรณ์การสอนของเขาเอง อย่างไรก็ตาม ศึกษานิเทศก์ก็มีหน้าที่ช่วยครูกำหนดมาตรฐานที่เหมาะสมในการเลือก ครูจะได้มีโอกาสใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความสามารถและเทคนิคการสอนของเขามากที่สุด

6. การประเมินผลตนเอง งานที่ยากสำหรับครูมากที่สุดคือ การประเมินผลงานของตนเอง บางคนมีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะให้คนประเมินผลตนเองอย่างเที่ยงธรรม บางคนเชื่อว่าถ้ามีเครื่องประเมินผลที่ดี การประเมินผลตนเองจะดีมาก

รัชนีฯ พรหมพานิช (2540 : 9) ได้เสนอแนะวิธีการนิเทศแบบนี้ไว้หลายวิธี คือ

1. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Classroom Observation) วิธีการนี้ยังคงนิยมใช้กันอยู่ในสถานศึกษา โดยผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมาย การเข้าไปสังเกตการสอนในชั้นเรียนนี้บางแห่งก็บอกล่วงหน้า บางแห่งก็ไม่บอกล่วงหน้า

2. การทดลองในชั้นเรียน (Classroom Experimentation) การทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ที่พิจารณาว่าน่าจะได้ผลดีต่อการปฏิบัติงาน เช่น การทำงานกลุ่ม การระดมสมอง การจัดกิจกรรมเสริมต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นอย่างดี ผู้นิเทศควรเปิดโอกาสให้อิสระในการทดลองวิธีการใหม่ ๆ ด้วย

3. การประชุมปรึกษา (Conference) การพูดคุยปรึกษากันภายหลังการนิเทศมีผลต่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานครั้งต่อไปและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วย

4. การพาไปเยี่ยมชมการสอนของคนอื่น ๆ (Intervisitation Observation) จะทำให้ครูมีโอกาสเห็นแบบอย่างใหม่ ๆ และเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

5. การประเมินผลตนเอง (Self Evaluation) โดยการส่งเสริมให้ครูใช้แบบสอบถามนักเรียน นอกจากนี้อาจจะวิเคราะห์ผลการทดสอบ บันทึกการสอนหรือบันทึกการทำงาน เป็นต้น การนิเทศเป็นรายบุคคลจะช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเป็นอย่างดีร่วมปรึกษาหารือในปัญหาที่มีความสนใจร่วมกัน การนิเทศครูเป็นรายบุคคลนี้จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การยอมรับนับถือความคิดเห็นของครู การเป็นกันเองอย่างปราศจากพิธีรีตอง การเตรียมงานและแผนงานอย่างรอบคอบ การมีเหตุผลในการตัดสินใจ

การนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายใน โรงเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เนื่องมาจากสถานการณ์ปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว วิธีการที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาได้มีการพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลง คือ การนิเทศการศึกษา ดังนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ และวิธีการเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนา กระบวนการเรียนการสอนและปรับปรุงงานสนับสนุนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอหัวข้อสำหรับการนิเทศภายใน โรงเรียนเพื่อให้เกิดแนวความรู้ดังนี้

ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่วงการศึกษาคิดให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องจัดให้มีขึ้นภายในสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือและปรับปรุง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ สำหรับความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายตามแนวคิดและความเชื่อของแต่ละบุคคลดังนี้

กรมวิชาการ (2539 : 10) ให้ความหมายว่าการนิเทศภายในเป็นงานของบุคลากรภายในโรงเรียนที่ผู้ให้การนิเทศใช้ภาวะผู้นำในการทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานต่าง ๆ จากผู้รับการนิเทศเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน ประสานสัมพันธ์ สร้างขวัญกำลังใจ

พรทิพย์ เตียวพานิชย์กิจ (2539 : 22) ให้ความหมายว่าการนิเทศภายในหมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันด้วยความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง พัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายหลักของการดำเนินงานของ โรงเรียนคือนักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยอาจได้รับการสนับสนุนจากวิทยากรภายนอกก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 4) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนหมายถึงกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตน เพื่อพัฒนางาน โดยการเรียนรู้ ได้จากการลงมือปฏิบัติงานในภาวะปกติของตนเอง ประเมินตนเอง ปรับปรุง และพัฒนาให้ผลงาน มีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอด้วยตนเอง

ซารี มณีศรี (2538 : 200-201) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายในเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียนในการที่จะแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

นันทนา เต่าทอง (2542 : 8) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนหมายถึงการส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกคน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม ให้เด็กตามวัยและตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

นิเวศน์ คิธยาว (2542 : 8) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารกับครูในโรงเรียนในอันที่จะแก้ไข พัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า หมายถึง การดำเนินงานที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมปรึกษาหารือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สนับสนุน ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จในการที่จะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในมีความมุ่งหมายในการเรียนการสอนให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน มุ่งประสานงานวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 226) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนมีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
2. เพื่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัยและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
4. เพื่อพัฒนาหลักการ และสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของสถานศึกษาและครูอาจารย์
5. เพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

ชินวงศ์ ศรีงาม (2536 : 7) กล่าวว่า “การนิเทศภายใน” มีจุดมุ่งหมายหลักคือ มุ่งพัฒนาครูผู้สอนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนไปในทิศทางที่พึงประสงค์ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในสถานศึกษาในอันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล ช่วยกันพัฒนางานด้านการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด

สุดาวรรณ พานิชสุขไพศาล (2539 : 9) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่า เป็นการช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรภายในสถานศึกษาให้ได้เข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่พครุ สร้างขวัญและกำลังใจในการประเมินตนเอง และความพึงพอใจในการทำงานเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนหรือตัวเด็ก

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 90) กล่าวว่าการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ครูและบุคลากรเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่นักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสอนของครู โดยเหตุนี้การนิเทศที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางานด้านการสอนนั่นเอง
3. เพื่อสร้างการประชาสัมพันธ์ การสร้างประสานสัมพันธ์นั้นเป็นผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำผู้ตาม ซึ่งไม่ใช่เป็นการกระทำภายใต้การถูกบีบบังคับและคอยตรวจตราหรือคอยจับผิด
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การสร้างขวัญและกำลังใจนั้นถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนิเทศ ทั้งนี้เพราะขวัญและกำลังใจ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงาน หากการนิเทศไม่ได้ทำการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้วการนิเทศก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จได้ยาก

สรุปแล้วความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาก็เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ปรับปรุงตนเองทั้งด้านการสอน สร้างขวัญกำลังใจและความพึงพอใจในการทำงาน กระบวนการนิเทศซึ่งจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา การจัดและดำเนินการสอนผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาให้มีความรู้

ความสามารถเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่ สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูอาจารย์ในด้านวิชาการ และช่วยให้งานวิชาการก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็คือ การนิเทศการศึกษา ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์จากกรมนี้ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจาก การขยายตัวในด้านจำนวนสถานศึกษา การนิเทศการศึกษาจากภายนอกหรือจากศึกษานิเทศก์จึงไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายในสถานศึกษา นักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

ไฉน ยังละออ (2540 : 13) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียน เพราะการนิเทศจากบุคคลภายนอกหรือศึกษานิเทศก์ ไม่สามารถนิเทศการสอนของครูได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้นการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน มีการดำเนินงานได้รวดเร็วตรงตามสภาพปัญหา และความต้องการ ซึ่งถือว่าการนิเทศที่ดีที่สุด

วิชิต กำมันตะคุณ (2540 : 12) กล่าวไว้ว่า สถานการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมตลอดจนการรักษามาตรฐานการศึกษาไว้ การนิเทศการศึกษา โดยผู้นิเทศมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของครูในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และการนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศภายใน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการนิเทศภายในขึ้น

นริศรา อุปกรณ์ศิริการ (2542 : 21-22) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนพึงกระทำอย่างจริงจัง ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร ผู้ให้การนิเทศ และครูปฏิบัติงานกิจกรรมในการนิเทศตามบทบาทของตนอย่างเต็มที่ และสอดคล้องต้องการทำให้มีประสิทธิภาพของการนิเทศ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน และทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนด้วยดี

ชารี มณีศรี (2538 : 201-202) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้ การนิเทศภายนอกไม่ทั่วถึงและการนิเทศไม่มีคุณภาพพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน โดยไม่หวังพึ่งหรือรอคอยการพัฒนาจากผู้อื่นการช่วยเหลือกันและกัน ส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถนิเทศตนเองได้การปรับปรุงงานวิชาการโดยการนิเทศภายในได้รวดเร็ว

สัจด์ อุทรานันท์ (2530 : 117) ได้ระบุเหตุผลความจำเป็นที่ต้องการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน บุคลากรในโรงเรียนมีความสามารถเพียงพอ และบางคนมีความชำนาญ โดยเฉพาะสาขาอีกด้วย จึงสมควรจะได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และเป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและวิธีการของการนิเทศการศึกษาสมัยใหม่ซึ่งจะเกิดขึ้น โดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 3) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นในการนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ที่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถสนองความต้องการนิเทศภายใน โรงเรียนต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง
2. สภาพปัญหาและความต้องการของ โรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จากภายนอกจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการของ โรงเรียนที่แท้จริง จึงไม่สามารถสนองความต้องการของโรงเรียนได้
3. ปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนมากมีความรู้ความสามารถเพียงพอ บางคนมีความชำนาญเฉพาะสาขาวิชา จึงสมควรได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและวิธีการของการนิเทศสมัยปัจจุบันที่ว่า การนิเทศเกิดขึ้น โดยความร่วมมือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาช่วยชี้ตลอดเวลา
5. บุคลากรในโรงเรียนมีความคุ้นเคยกันอยู่แล้วและทราบปัญหาการเรียนการสอนในโรงเรียน จึงสามารถให้ความช่วยเหลือได้สะดวกกว่าบุคคลภายนอกโรงเรียน

ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายใน โรงเรียน ได้แก่ การนิเทศภายนอกไม่มีกำลังพอและไม่ทั่วถึง บุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเอง ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหของการนิเทศได้ตรงจุด และตรงกับความต้องการของ โรงเรียน

จากแนวความคิดที่กล่าวมาโดยสรุปว่า การนิเทศภายใน โรงเรียนมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพราะการนิเทศภายในเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนพึงกระทำอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการศึกษา จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง วิธีการที่จะช่วยให้การจัดการศึกษามีการพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลง คือ การนิเทศการศึกษา ซึ่งผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ จึงต้องปฏิบัติงานกิจกรรมในการนิเทศตามบทบาทของตนเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและทำให้นักเรียนมีคุณภาพประสพกับผลสำเร็จ

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

หลักการนิเทศภายใน โรงเรียนเป็นแนวปฏิบัติที่ผู้นิเทศต้องนำไปปฏิบัติขณะทำการนิเทศ การนิเทศภายใน โรงเรียน โดยเฉพาะทางด้านวิชาการจะบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ดำเนินงานต้องมีหลักยึดในการทำงาน มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการนิเทศภายในไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 227) ได้สรุปหลักการนิเทศภายในโรงเรียนได้ดังนี้

1. การนิเทศควรมีการบริหารงานเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นโครงการ
  2. การนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือ ความเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกัน ในการดำเนินงาน ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
  3. การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลให้แต่ละบุคคลได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่
  4. การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน โดยให้ครูอาจารย์ได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร จะหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร
  5. การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์มีวิธีการทำงานที่ดี และความสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้
  6. การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพัน และความมั่นคงต่องานอาชีพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงาน
  7. การนิเทศเป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครู ให้มีความรู้สีกภาคภูมิในอาชีวะ เป็นอาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้และสามารถที่จะพัฒนาได้
- สัจด์ อุทรานันท์ (2529 : 202-203) ได้กล่าวถึงการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนว่าจะต้องยึดหลักการสำคัญดังต่อไปนี้
1. ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่าการนิเทศการศึกษาเป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน โดยตรงสำหรับการดำเนินงานนิเทศนั้นผู้บริหารอาจดำเนินการเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทนก็ได้
  2. การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้ง 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดการนิเทศจะไม่มีโอกาสพบกับความสำเร็จได้เลย
  3. จะต้องตระหนักถึงความเข้าใจว่าการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น เป็นการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาเพื่อนร่วมงานให้มีความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานสูงขึ้นการนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับ ชูเชิญ หรือคอยจับผิดแต่ประการใด
  4. บุคลากรภายในโรงเรียนต้องมีการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในสภาพความเป็นจริงแล้วไม่มีใครที่จะมีความเชี่ยวชาญทุก ๆ ด้าน ดังนั้นจึงน่าจะได้แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อให้หน่วยงานมีความรู้ ความสามารถสูงขึ้น

5. การนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียน จะต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน

6. การสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหาร จะมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงถือว่าการสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหารจะส่งผลต่อความสัมฤทธิ์ผล ของการนิเทศในโรงเรียนด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาที่นำมากล่าวถึง สรุปได้ว่าการนิเทศ การศึกษาจะต้องตั้งอยู่บนหลักแห่งความเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เกิดความมีอิสระใน ความคิดหลักของการมีส่วนร่วมในการนิเทศระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ หลักของ การปฏิบัติงาน การนิเทศที่มีแผนและกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง หลักของความเป็นผู้นำ และมนุษยสัมพันธ์ในการนิเทศ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ

บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรใน โรงเรียนทุกฝ่าย ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งที่จะให้การนิเทศภายใน โรงเรียน ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ หากผู้บริหาร โรงเรียน ไม่คำนึงถึง ความสำคัญของการนิเทศภายใน โรงเรียน โดยปฏิบัติงานด้านการบริหารเพียงอย่างเดียว กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนก็จะประสบความล้มเหลว มีนักการศึกษาหลายท่านได้ กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายใน โรงเรียน ไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีดีลล (2532 : 307) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนในฐานะผู้นำ ของหน่วยงานต้องแสดงบทบาทดังนี้ คือ

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจังและจริงใจ
2. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูในทุกโอกาส ให้คำแนะนำชี้แหล่งวิชาการให้แก่ครู
3. บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ทำหน้าที่นิเทศและผู้รับการนิเทศในทุก ๆ ด้าน
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน
5. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงาน
6. ประชุมวางแผนร่วมกับเพื่อนครู เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังเผชิญอยู่
7. ร่วมกับเพื่อนครูวางแผนจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาและปรับปรุง

การเรียนการสอนประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 59) ได้กำหนดบทบาท ของผู้บริหาร โรงเรียนกับการนิเทศ เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศให้เกิดขึ้นภายใน โรงเรียน ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการนิเทศของโรงเรียน

2. สร้างความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้านเต็มตามวัยและตามศักยภาพและการพัฒนาตนเองให้แก่คณะครูในโรงเรียน
3. จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดระบบการนิเทศของโรงเรียนโดยผู้บริหาร โรงเรียนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ
4. ให้ความรู้ ให้คำแนะนำแก่บุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นิเทศในโรงเรียน
5. ติดตามประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่คณะครูในโรงเรียนให้เห็นความก้าวหน้าของตนเอง
6. เผยแพร่ความสำเร็จของคณะครูในโรงเรียน ให้การเสริมแรง ให้การยกย่องเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 67-75) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจะมีบทบาทในการนิเทศอยู่ 3 ประการ คือ

1. บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย
  - 1.1 การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร
  - 1.2 การประเมินความเหมาะสม และคุณภาพของ โครงการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.3 การอำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามนโยบาย ปรัชญาของการศึกษาและหลักสูตร
  - 1.4 อำนวยความสะดวกในการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในหลักสูตร
  - 1.5 ใช้จ่ายเงินจากการวิจัยและส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน
  - 1.6 ประสานงานกับบุคคลอื่น ในการจัดการเรียนการสอนพิเศษ เช่น

หน่วยศึกษานิเทศก์

- 1.7 ทำงานร่วมกับครูนิเทศในการใช้หลักสูตร และงานนิเทศให้สัมพันธ์กัน
- 1.8 เตรียมผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
- 1.9 อำนวยความสะดวกในเรื่องเวลา และอุปกรณ์ที่ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร
- 1.10 ช่วยเหลือครูโดยใช้เทคนิคการแนะแนว และที่ปรึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
- 1.11 จัดองค์การ และอำนวยความสะดวกโครงการที่เกี่ยวกับการจัดบริการทางการศึกษา

ที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ

- 1.12 แนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรให้ชุมชนเข้าใจ
- 1.13 ส่งเสริมการติดต่อในโรงเรียนในระดับเดียวกัน

2. บทบาทในการเป็นผู้นำการเรียนการสอน องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน มีอยู่ 10 องค์ประกอบ คือ

- 2.1 การรู้จักพื้นฐานของผู้เรียน

- 2.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอน
- 2.3 การกำหนดเนื้อหาสาระสำหรับการสอน
- 2.4 การเตรียมความพร้อมในการเรียน
- 2.5 การดำเนินการสอน
- 2.6 การสร้างเสริมทักษะ
- 2.7 การสนับสนุนการสอน
- 2.8 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพการสอน
- 2.9 สัมฤทธิ์ผลของการสอน
- 2.10 การปรับปรุงแก้ไข
3. บทบาทในการเป็นผู้นำประเมินผลการสอน
  - 3.1 ประเมินผลเพื่อการปรับปรุงการสอนของครู
  - 3.2 การประเมินผลการสอนเพื่อปรับปรุงบริการด้านการสอน
  - 3.4 การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงในด้านการเรียน

ปัจจุบันการนิเทศการศึกษา สามารถพัฒนาครูให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา และครูอาจารย์ในโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ครูอื่น ๆ ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาและ ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนในการนิเทศภายใน โรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะมีบทบาทตั้งแต่การริเริ่ม การสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียนในการที่จะต้องปรับปรุงพัฒนาร่วมกัน ในระหว่างการดำเนินการนิเทศผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคอยช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนอำนวยความสะดวกและประสานงานฝ่ายต่าง ๆ และเมื่อดำเนินการแล้วจะต้องติดตามประเมินผลและหาแนวทางร่วมกันปรับปรุงแก้ไข พัฒนารูปแบบและกิจกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ขวัญกำลังใจแก่ครูในการปฏิบัติงานตามโอกาสต่าง ๆ

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การนิเทศภายในโรงเรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพราะกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติงาน อันประกอบไปด้วยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา การวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผล ดังนั้นหากผู้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการนิเทศภายใน

โรงเรียน ได้ปฏิบัติการนิเทศตามกระบวนการทุกขั้นตอนแล้ว จะทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล กระบวนการนิเทศการศึกษาได้มีนักวิชาการทำการศึกษาไว้ดังนี้

วิศิษฐ์ ทองศรี (2529 : 34) ได้ให้ความหมายว่ากระบวนการนิเทศการศึกษาหมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันอย่างเป็นระเบียบแบบแผน และต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ไว้อย่างชัดเจนต่อเนื่องกันอย่างมี ระเบียบ พร้อมด้วยเหตุผลและเป็นไปได้และ

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 84) ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษาให้มีความสอดคล้อง กับสภาพสังคมไทย มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (Planning - P) เป็นขั้นที่ผู้บริหารผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะ ทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informing - I) เป็นขั้นตอนของการให้ ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมี ขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งที่สำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และมีความ จำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังไม่ได้ผล หรือ ได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวน ให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติงาน (Doing-D) ประกอบด้วยการปฏิบัติงานใน 3 ลักษณะคือ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงาน ตามความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการดำเนินงานในขั้นที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและ ควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้บริการสนับสนุน ในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

ขั้นที่ 4 สร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing-R) ขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการเสริมกำลังใจ ของผู้บริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานขั้นนี้ อาจจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันกับที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้น ลงไปแล้วก็ได้

ขั้นที่ 5 ประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผล การดำเนินการซึ่งผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศหากพบว่ามีปัญหา

หรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจจะทำได้โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่งสำหรับกรณีการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผล และถ้าหากการประเมินผลได้พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ หากจะดำเนินการนิเทศต่อไปก็สามารถทำได้เลยโดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนั้นอีก

การดำเนินการนิเทศตามวัฏจักรนี้จะ เป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่งจนกว่าจะบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หรือพัฒนาผู้รับการนิเทศให้ เป็นไปตามต้องการ หากบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายแล้วต้องการจะหยุดกระบวนการทำงาน ก็ถือว่า การนิเทศได้สิ้นสุดลงแล้ว ครั้นต้องการเริ่มนิเทศในสิ่งใหม่หรือตั้งเป้าหมายใหม่ก็จะต้องดำเนินการตั้งแต่แรกเริ่มอีกนั่นคือวางแผนการทำงาน ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำหลังจากนั้นจึงลงมือปฏิบัติงาน โดยมี การนิเทศควบคู่ไปด้วย ขณะเดียวกันผู้บริหารจะต้องสร้างขวัญและกำลังใจระหว่างการทำงานและหลังจากทำงานผ่านไป แล้ว และในขั้นสุดท้ายก็ทำการประเมินผลทำในลักษณะเช่นนี้จนกระทั่งบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ หากบรรลุผลแล้วต้องการจะหยุดก็ถือว่า การนิเทศสิ้นสุดลงแล้ว

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2537 : 16) ให้ความหมายว่ากระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึงแบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่มีระบบและขั้นตอนอันต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบและชัดเจน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 :41) ให้ความหมายว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน การจัดระเบียบงาน การกระตุ้นและให้กำลังใจในการทำงาน การควบคุมงานและประเมินผล

ไฉน ยังละออ (2540 : 27) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในจะช่วยให้การดำเนินงานนิเทศภายในบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญมีขั้นตอน ดังนี้

1. ประเมินความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนา
2. วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา
3. หาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา
4. ลงมือปฏิบัติ
5. ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข
6. เผยแพร่ขยายผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 7) ได้กำหนดขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนา เป็นการศึกษาข้อมูลของผู้รับการนิเทศในความรับผิดชอบ โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบประเมินตนเอง ศึกษาจากผลการดำเนินการ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดทำแผนการสอน

การจัดทำธุรการห้องเรียน ผลงานครู ผลงานนักเรียน เป็นต้น

2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก

2.1 พิจารณาความสัมพันธ์ของจุดพัฒนากับการนิเทศว่าจุดพัฒนาสอดคล้องกับปัญหาโดยรวม/เฉพาะที่ เทคนิควิธีที่ควรนำมาใช้ ทรัพยากรที่มี และศักยภาพของผู้นิเทศ

2.2 กำหนดทางเลือก

2.3 วางแผนการนิเทศร่วมกับผู้รับการนิเทศ

3. การสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการ แสวงหาสื่อ เครื่องมือตามที่วางแผนไว้โดยการจัดหา จัดทำตามความเหมาะสม

4. ปฏิบัติการนิเทศการศึกษา เป็นการปฏิบัติการนิเทศตามแผนที่วางไว้

5. การประเมินผลและรายงานผล

5.1 ศึกษาการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาของผู้รับการนิเทศ

5.2 ศึกษาผลงานของผู้รับการนิเทศ

5.3 ใช้เครื่องประเมินตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศ

5.4 วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

5.5 สรุป รายงานผล และเผยแพร่ผลงานการนิเทศ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศภายในโรงเรียนที่มีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบและต่อเนื่องกัน เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้นิเทศจะต้องกำหนดขึ้น มีการประเมินสภาพการทำงาน การออกแบบ การประสานงาน และต้องอาศัยความร่วมมือกันคิดแก้ไข ปรับปรุงสภาพ การจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าซึ่งจะนำเสนอ ดังนี้

วัชรินทร์ แสงศัพท์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของ โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษามีสภาพการปฏิบัติการ นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และเมื่อศึกษาเฉพาะใน 3 เรื่อง คือ การดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษา การจัดกิจกรรมการนิเทศการ ศึกษาและการใช้

เวลาในการนิเทศการศึกษา ปรากฏว่าแต่ละเรื่องมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นเดียวกัน

2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูที่มีต่อสภาพการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ปรากฏว่าทั้ง 2 ฝ่าย มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ฝ่ายผู้บริหาร โรงเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาภายในมากกว่า

3) ผู้บริหาร โรงเรียนและครูมีความเห็นว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่ผู้บริหารมีวุฒิปริญญาตรีหรือสูงกว่ากับ โรงเรียนที่ผู้บริหารมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีมีสภาพไม่แตกต่างกัน

4) ผู้บริหาร โรงเรียนและครูมีความเห็นว่า การนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีสภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีสภาพการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนแตกต่างกับ โรงเรียนขนาดกลางและ โรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดกลางกับ โรงเรียนขนาดเล็กมีสภาพการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

สัญญา แก้วพิทักษ์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องบทบาทผู้บริหาร โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูสังกัดโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศภายในของโรงเรียนนั้น ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูในเกณฑ์ปานกลางทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านการจัดการและพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการประเมินผล สำหรับการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหาร โรงเรียนระหว่างทัศนะผู้บริหารและครูนั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน กล่าวคือ ผู้บริหาร โรงเรียนมีทัศนะต่อบทบาทเกี่ยวกับการนิเทศภายใน โรงเรียนอยู่ในระดับมากกว่าครูทุกด้าน

สมเกียรติ กิตติธรรม (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความต้องการนิเทศการสอนของครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าครูที่มีวุฒิการศึกษา ลักษณะงานการสอน สอนระดับชั้น และประสบการณ์การสอน และสอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันนั้น มีความต้องการการนิเทศการสอนโดยวิธีส่วนรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านการวัดประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็กมาก ขนาดเล็ก และขนาดกลางมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกับ โรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศรีจิตต์ สร้างเอี่ยม (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษภายในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการณ์เทศการศึกษโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มีการปฏิบัติในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษภายในโรงเรียนทุกขนาด โรงเรียนและทุกงานพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลางทั้งภาพรวม รายพฤติกรรมและทุกขนาด โรงเรียน ไม่พบความแตกต่างของพฤติกรรมการบริหารทั้งภาพรวมและรายพฤติกรรมทุกขนาด โรงเรียน สำหรับบรรยากาศโรงเรียนพบว่าทั้งภาพรวมและทุกขนาดโรงเรียนมีบรรยากาศแบบปรีกษาหารือและไม่มีความแตกต่างระหว่างขนาดโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษภายในโรงเรียนกับพฤติกรรมการบริหาร พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางทุกขนาดโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษากับบรรยากาศโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางทุกขนาด โรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษภายในโรงเรียน โดยภาพรวมของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี คือ เป้าหมายของผลการปฏิบัติงานและการฝึกอบรม พฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษภายในโรงเรียนในภาพรวมของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การปฏิสัมพันธ์ โรงเรียนขนาดกลางคือเป้าหมายของผลการปฏิบัติงานและการฝึกอบรม และโรงเรียนขนาดใหญ่ คือ เป้าหมายของผลการปฏิบัติงานและการฝึกอบรมกับการปฏิสัมพันธ์

สุรกันต์ จักร (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศการศึกษภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้ปฏิบัติการสอน เห็นว่ากิจกรรมในกระบวนการนิเทศการศึกษภายในโรงเรียนมีความสำคัญในระดับมากทุกรายการและได้ปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการนิเทศการศึกษาก่อนร้อยละ 50 ทุกรายการเช่นกัน 2) สภาพปัญหาในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ ซึ่งมีปัญหาในด้านการจัดองค์กรและบทบาทขององค์กร ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศ ปัญหาด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ 3) สภาพความต้องการในการปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการนิเทศการศึกษภายในโรงเรียน มีความต้องการในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จัดให้มีองค์กรขึ้นมารับผิดชอบการนิเทศโดยเฉพาะ กำหนดบทบาทหน้าที่ให้

ชัดเจน ให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร จัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ นิเทศ กำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงาน และให้ขวัญกำลังใจ

วนิดา ก้อนหม่อง (2537 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการปฏิบัติงานปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านสื่อการเรียนการสอน และการบริการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ปัญหาการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกขนาดและทุกด้าน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่มีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ มีความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ความต้องการในการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลางทุกขนาดและทุกด้าน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีความต้องการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ให้การนิเทศและ ผู้รับการนิเทศมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

กิตติ ปาประ โคน (2538 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า 1) ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนโดยรวมทุกด้านและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนโดยรวมทุกด้าน และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 3) ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศของผู้บริหาร โรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นวพร เหล่าภัทรเกษม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนจังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนจังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน โดยภาพรวมแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน และระดับชั้นที่เปิดสอนต่างกันพบว่า ทั้งโดยภาพรวมและรายชั้น ไม่แตกต่างกัน 4) การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนจังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันปัญหาอุปสรรค การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้บริหารขาดการศึกษาข้อมูลเพื่อกำหนด นโยบายการนิเทศ ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ น้อย การใช้เทคนิคหรือวิธีการนิเทศไม่เหมาะสมข้อเสนอแนะและการปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนมีดังนี้ ควรให้มีการวางแผนการดำเนินการต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครู ควรชี้แจงเหตุผลความสำคัญ จำเป็นของการนิเทศ

สมคิด ชุนทอง (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศ ภายในของผู้บริหารกับความต้องการการนิเทศภายในของครู โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของผู้บริหารตามทัศนคติของครู อาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และระดับความต้องการการนิเทศภายในของครู โรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนคติของครู อาจารย์ อยู่ในระดับมาก 2) การนิเทศภายในของผู้บริหารกับความต้องการการนิเทศภายในของครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามทัศนคติของครู อาจารย์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยที่ระดับความสัมพันธ์ทั้งใน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับต่ำ 3) เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศภายในของ ผู้บริหารกับความต้องการการนิเทศภายในของครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามทัศนคติของครู อาจารย์ ที่มีเพศ และขนาด โรงเรียนต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทัศนคติของครู อาจารย์ที่มี ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของผู้บริหารและความต้องการการนิเทศ ภายในของครู โรงเรียนประถมศึกษา มีดังนี้คือ ควรแต่งตั้งผู้นิเทศที่มีความรู้และประสบการณ์ มีความเข้าใจบทบาทและผ่านการคัดเลือกจากครู สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการและ วางแผนการนิเทศแต่ต้นปีการศึกษา ควรมีการประเมินผลตลอดปีการศึกษา

สุวัฒน์ ทัดเทียม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครู

มีทักษะต่อระดับการปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าเกือบทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการปฏิบัติการนิเทศอยู่ในระดับมาก ผู้บริหาร โรงเรียนกับครูมีทักษะโดยรวมและ รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จรัสเนตร ยูววิทยา (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา เอกชนเขตการศึกษา 6 พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 6 มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง แทบทุกเรื่อง ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบการเรียนการสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ความสัมพันธ์ กับชุมชนและการประเมินผลการสอน ด้านที่เหลือทุกประเด็นปฏิบัติงานในระดับน้อย สำหรับ โรงเรียนขนาดกลางและใหญ่ ผู้บริหารมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากแทบทุกเรื่อง เกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการจัดบริการพิเศษแก่ครูและความสัมพันธ์กับชุมชนปฏิบัติในระดับปานกลาง

ชวลี ผลว่า (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียน ประถมศึกษาตามทักษะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาตามทักษะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือด้านการศึกษาสภาพ ปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการประเมินผล ด้านการปฏิบัติการนิเทศ และด้านการ วางแผน

ปราโมทย์ ราชพิบูลย์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศการศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร โรงเรียน มัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 มีบทบาทในการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้ง 10 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน ด้านการบริหารบุคลากร ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ด้านการฝึกอบรมครูประจำการ ด้านการปฐมนิเทศครูใหม่ ด้านการจัดบริการพิเศษ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และ ด้านการประเมินผลการสอน ส่วนปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ พบว่ามีปัญหาระดับปานกลาง คือ การพัฒนาหลักสูตร การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การฝึกอบรมครูประจำการ การปฐมนิเทศครูใหม่ ส่วนที่มีปัญหาระดับน้อย คือ การบริหารบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดบริการ พิเศษแก่ครู การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และการประเมินการสอน เมื่อเปรียบเทียบบทบาท การปฏิบัติหน้าที่นิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ตามขนาดของโรงเรียนทั้ง)

10 ด้านผลการวิจัยพบว่าไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฐมนิเทศครูใหม่ผู้บริหาร โรงเรียนขนาดกลาง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ประมวล องค์กรการ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานตาม กระบวนการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน สำนัศึกษา จังหวัดลำปาง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานตาม กระบวนการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานสำนัศึกษาจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหา การปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนและครู ตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนของผู้ บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานสำนัศึกษา จังหวัดลำปางอยู่ในระดับปานกลาง 2) การเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนและครูใน โรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ฉวีวรรณ ธรรมิกานนท์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการนิเทศ การสอนของครูภาษาไทยใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศการสอนกับความต้องการนิเทศการสอนของครูภาษาไทย ทางด้าน จุดประสงค์และ โครงสร้างหลักสูตรภาษาไทย ด้านเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอนและเทคนิคการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการ การนิเทศทุกด้านดังกล่าวอยู่ในระดับมาก และครูภาษาไทยมีความต้องการนิเทศมากกว่าสภาพที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน

สมดี เพียรการค้า (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง การมี ส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนกับประสิทธิภาพการสอนของครูใน โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วม ในกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครูอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ครูใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและ โรงเรียนไม่ขยาย โอกาสทางการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน 3) ครูใน โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และ โรงเรียนขนาดใหญ่มีความ คิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน 4) ครูที่ทำ หน้าที่นิเทศภายใน โรงเรียนและครูที่ไม่ได้ทำหน้าที่นิเทศภายใน โรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

- 5) ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนไม่ขยายโอกาสทางการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนไม่แตกต่างกัน
- 6) ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการสอนของครูไม่แตกต่างกัน 7) ครูที่ทำหน้าที่นิเทศภายใน โรงเรียนและครูที่ไม่ได้ ทำหน้าที่นิเทศภายใน โรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิศยา ทองไทย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินการนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นตอนพบว่า การดำเนินการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนชั้นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ชั้นการวางแผนและกำหนดทางเลือก ชั้นการปฏิบัติการนิเทศ ชั้นการประเมินผลการนิเทศ ชั้นการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับและ เมื่อจำแนกตามขนาด โรงเรียนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีการดำเนินการ นิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนชั้นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ชั้นการวางแผนและกำหนดทางเลือก ชั้นการปฏิบัติการนิเทศ ชั้นการประเมินผลการนิเทศอยู่ใน ระดับมาก และชั้นการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่มีการดำเนินการนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียนชั้นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการ ชั้นการวางแผนและกำหนดทางเลือก ชั้นการสร้างสื่อเครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศ ชั้นปฏิบัติการนิเทศ และชั้นการประเมิน ผลการนิเทศมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการนิเทศในภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คณุต แสนอาจ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพความเป็นจริงและความ คาดหวังของการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครพนม พบว่า ระดับการปฏิบัติตามความคาดหวังของการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มานพ พูลทรัพย์ (2544 : 50) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์มาก และผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์น้อย รวมทั้งความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลางอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราดระหว่างความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์มากกับผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์น้อยไม่แตกต่างกัน 3) ปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ระหว่างความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กกับผู้บริหาร โรงเรียนขนาดกลางไม่แตกต่างกัน

มงคล ทินาววัฒน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ทั้งรายด้าน และโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง 2) ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา และด้านการลงมือปฏิบัติเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา พบว่าความคิดเห็นของข้าราชการครู โรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลาง และข้าราชการครู โรงเรียนขนาดกลางแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการลงมือปฏิบัติ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครู โรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลาง ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ และข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลางแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วนิดา กุลสุวรรณ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงานการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการส่งเสริม สนับสนุนวิชาชีพแก่ครู ด้านการให้คำแนะนำและช่วยเหลือครู ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นระหว่างผู้รับผิดชอบการนิเทศ ภายใน และครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก และไม่แตกต่างกัน

อุทัย ปลีกกล้า (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการ การดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่าการดำเนินการนิเทศภายในมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหรือครูวิชาการ เกี่ยวกับสภาพ การปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและความคิดเห็นของ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหรือครูวิชาการกับครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหรือครูวิชาการกับครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาใน การนิเทศภายในไม่แตกต่างกัน สำหรับความต้องการการดำเนินการนิเทศภายใน อยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการด้านการวัดผลและประเมินผลการนิเทศภายใน อยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหรือครูวิชาการกับครูผู้สอนเกี่ยวกับ ความต้องการการนิเทศภายในไม่แตกต่างกัน

ชฎารัตน์ โมสกุล (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีการนิเทศภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก มี การปฏิบัติงานนิเทศภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มี การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการสังเกตการณ์สอน และการสาธิตการสอนส่วนด้าน อื่น ๆ มีการปฏิบัติการนิเทศภายในอยู่ในระดับมากโดยเรียงสามอันดับแรกดังนี้ การให้คำปรึกษา หรือการจัดประชุมและการจัดนิทรรศการหรือการแสดงผลงาน/การเข้าร่วมชมนิทรรศการ
- 2) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีการปฏิบัติการนิเทศภายในโดยภาพรวมไม่แตกต่าง กันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีการนิเทศภายใน ด้านการประชุม ด้านการสังเกตการณ์สอน ด้านการอบรมสัมมนาและด้านการให้การศึกษาจาก เอกสารมากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 3) ผู้บริหารในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการนิเทศภายในโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้บริหารในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีวิธีการนิเทศ ภายในแตกต่างกันในด้านการให้คำปรึกษาหารือ การสังเกตการณ์สอน และการอบรมสัมมนา

คำนี้ ทองเกต (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการนิเทศภายในของสถานศึกษาที่สอนด้านช่างอุตสาหกรรม พบว่า 1) อาจารย์นิเทศควรเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการ/ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ หัวหน้าคณะ หัวหน้าแผนก/หัวหน้าสาขาวิชา หรือครูที่มีประสบการณ์ในการสอน มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของเพื่อนครูและมีประสบการณ์ในการสอนด้านช่างอุตสาหกรรมอย่างน้อย 5 ปี 2) การจัดองค์กรการนิเทศภายในควรแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ โดยมีผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่เป็นประธานคณะกรรมการและอาจารย์นิเทศที่เข้านิเทศการสอนของครูในชั้นเรียน แต่ครั้งควรจะมีจำนวน 3 คน 3) เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการนิเทศการสอนที่กำหนดขึ้น มีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4) ปฏิทินการดำเนินงานนิเทศการสอนที่กำหนดขึ้นมีความเหมาะสม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 5) งบประมาณสนับสนุนงานนิเทศการสอนที่กำหนดขึ้น มีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

รองรัตน์ สิริ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า 1) ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชั้นพบว่า ทุกชั้นอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน โดยชั้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือชั้นปรับปรุงแก้ไขการนิเทศ รองลงมาคือชั้นวางแผนการนิเทศ และชั้นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ชั้นประเมินผลการนิเทศ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครู วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้ 2.1) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครู พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี กับครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศภายใน โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน 2.2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่ากับครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศภายใน โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน 2.3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียน จำแนกตามขนาด โรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก และครูในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศภายใน โรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในชั้นประเมินผลการนิเทศ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในชั้นเตรียมการนิเทศ ชั้นวางแผนการนิเทศ และชั้นปรับปรุงแก้ไขการนิเทศ

สมหวัง กริมเขียว (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุทธยานี ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนในปัจจุบันโรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนตามองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนในระดับมากทุกรายการ ส่วนการจัดองค์กรในโรงเรียนมี การปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการให้โรงเรียนปฏิบัติตามองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนมีความต้องการในระดับมากทุกรายการ

งานวิจัยต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาได้ ดังนี้

อาเกต (Agthe. 1980 : 3076-3077) ได้วิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า (1) ครูใหญ่และครูยอมรับว่างานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะโดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน (2) ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารอื่น ๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาให้มากขึ้น (3) ครูใหญ่และครูมีความคิดเห็นว่า โครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน (4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่ จากการสั่งการมาเป็นผู้ประสานงานและมีการทำงานเป็นคณะมากยิ่งขึ้น

เวน (Wayne. 1980 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องการรับรู้บทบาทการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา บทบาทการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานนิเทศ และวิธีการนิเทศภายในโรงเรียน โดยใช้ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐเวอร์จิเนีย จำนวน 278 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ในด้านความรับผิดชอบ และขอบข่ายของงานนิเทศการศึกษาที่มีความสำคัญสูง ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน การแนะแนวและงานบริหารงานวิชาการและงานนิเทศภายในโรงเรียนเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ทำงาน งานที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เวลาน้อยที่สุด คือ งานเกี่ยวกับวัสดุ ส่วนงานที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เวลามากที่สุด คือ งานนิเทศภายในโรงเรียน งานเกี่ยวกับหลักสูตร งานการสอน และงานแนะแนว และเทคนิคการนิเทศที่ได้ผล ได้แก่ วิธีเยี่ยมชั้น การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อย คือ วิธีใช้เอกสาร

ไทลาฮาน (Tilahun. 1983 : 2168-A) ได้วิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในที่พึงประสงค์ของการพัฒนาประเทศเอธิโอเปีย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า (1) ครู ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้นิเทศภายในโรงเรียนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือการฝึกอบรมแนะนำ การฝึกปฏิบัติการ

การสาธิตการสอน โดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชมชั้นเรียน การสังเกตการสอน (2) ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน จัดอยู่ในระดับปานกลาง (3) ครู ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศภายในลักษณะความร่วมมือปฏิบัติงานนิเทศ จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศในลักษณะที่ใช้อำนาจและการบังคับ

สโพน (Sphon. 1987 : 17-19) ได้วิจัยเรื่องการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องปรับปรุงทักษะของครูในเรื่องสำคัญหลาย ๆ เรื่อง เช่น การวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผลและการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน เพื่อจูงใจให้ผู้นิเทศมองเห็นข้อบกพร่องในเรื่องเกี่ยวกับการฝึกอบรมสิ่งต่าง ๆ

วิลเลย์ (Wiley. 1988 : 25-26) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เกี่ยวกับรูปแบบของการจัดกิจกรรม ในชั้นเรียนสุขศึกษาของโรงเรียนในเท็กซัสกลาง เป็นการตรวจสอบขีดจำกัดในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนสุขศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาของโรงเรียนในเท็กซัสกลาง 20 คน ก่อนจะเริ่มวิจัยจะมีการสัมภาษณ์บุคคลเหล่านี้ และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มากำหนดขอบเขต ผลการวิจัยพบว่า เวลาในชั้นเรียนส่วนใหญ่ครูใช้ไปในการเสนอเนื้อหา ร้อยละ 23.4 งานนั่งโต๊ะ ร้อยละ 23.1 การนำเสนอสื่อ ร้อยละ 15.6 เวลาที่ใช้ในการแสดงออกของนักเรียนน้อยมากคือ ร้อยละ 3 การแสดงพฤติกรรม ร้อยละ 0.02 และแสดงถึงการเรียนสุขศึกษาแบบธรรมดา ร้อยละ 7.3 ของเวลา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การสอนที่เพิ่มขึ้นจะสัมพันธ์กับการเพิ่มของการใช้กลยุทธ์การบริหาร สิ่งที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งหมดไม่มีนัยสำคัญ

มัวร์ (Moore. 2000 : 112-A) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสำนักงานกลางจำนวน 7 คน เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศกับการประเมินของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสำนักงานกลางรับรู้ว่า การนิเทศเป็นกระบวนการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้ครูใหญ่มีการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าในงานที่รับผิดชอบ โดยผู้บริหารเห็นว่าการประเมินเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าเท่า ๆ กัน การประเมินผลนอกจากผู้นิเทศและผู้บริหาร โรงเรียนได้มีการทบทวนเครื่องมือการประเมินผลซ้ำอีกครั้งหนึ่งในช่วงที่มีการประชุมกลางปี และปลายปีการศึกษา

โรบินสัน (Robinson. 2000 :61,06A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการนิเทศแบบคลินิกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความพึงพอใจในการนิเทศภายในแบบคลินิกที่ใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ในการดูแลและกระตุ้นให้ครูปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อย่างไรก็ตาม การนิเทศการศึกษาควมได้หยุดนิ่งอยู่เพียงแค่นี้ ภารกิจของการนิเทศการศึกษา ในปัจจุบันจะคงเน้นอยู่ที่การให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่ครูผู้สอนเพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การนิเทศภายใน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันวางแผน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถ ส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีไม่เพียงพอและปรับเปลี่ยนบทบาทไป รวมถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ โดยเลือกจัดกิจกรรมนิเทศอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการนิเทศภายในอยู่ในเกณฑ์น้อย ขาดการปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงาน ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน จะดำเนินการอยู่ในรูปแบบของการรายงาน ซึ่งถ้าหากทุกโรงเรียนเห็นความสำคัญของการนิเทศภายในและนำเอาไปใช้ตามขั้นตอนอย่างเป็นรูปธรรม และสม่ำเสมอแล้ว จะทำให้การนิเทศภายในดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามต้องการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการนิเทศภายใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น